

Languages on this page:

ISSN 1652-7224 ::: Publicerad den 6 juni 2010
 Utskriftsvänlig pdf-fil
 Läs mer om sportfilm på idrottsforum.org

Överallt finns det listor över det ena och det andra. Vi skriver shoppinglistor och inbjudningslistor, att göra-listor och semesterlistor. David Lettermans "Top 10 List" är nästan en egen konstform. Med internet har listandet exploderat, och på bloggar och Facebook listas allt från de bästa böckerna till de värsta semestermålen i Mellanvästern. Det verkar som om vi känner oss tryggare i tillvaron om vi kan sätta upp den hierarkiskt ordnad i kolumner. Amerikanska NPR har funderat över varför vi älskar listor – och det blev en Top 10-lista: 1. Det skapar ordning i kaos; 2. Det hjälper minnet; 3. Listor är som regel avslutade; 4. De är för det mesta nyttiga; 5. De kan varieras fritt i längd; 6. De kan hjälpa dig att bli berömd; 7. Redan Shakespeare skrev om listor; 8. Listskrivande är avstressande och fokuserande; 9. Det kan tvinga fram saker ur det fördolda; och 10. Det hindrar oss från att skjuta upp saker. Vi funderar nu på hur den här listan kan appliceras på Ray Didingers och Glen Macnows lista över de 100 bästa sportfilmerna någonsin, utgiven i bokform under namnet *The Ultimate Book of Sports Movies* (Running Press). Forumets egen sportfilmsexpert Peter Dahlén har kritiskt granskat Didingers och Macnows urval och ranking, men han inleder sin läsvärda recension med en intressant fundering kring listor och genus. Boken då? Läsvärd och njutbar, tycker vår recensent, men rekommenderar för balansens skull att den läses parallellt med Randy Williams lista över 100 sportfilmer som [recenserades i dessa spalter 2008](#).

De bästa sportfilmerna – ur ett amerikanskt perspektiv

Peter Dahlén

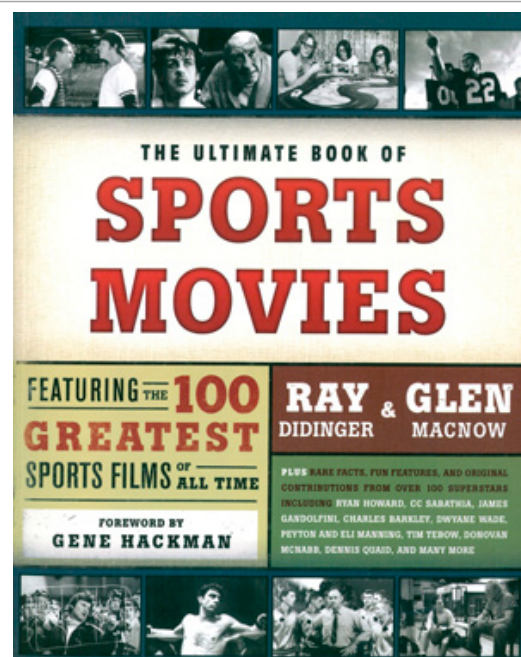
Institutet för informations- och medievitenskap, Universitetet i Bergen

Ray Didinger & Glen Macnow **The Ultimate Book of Sports Movies**

352 sidor, hft.

Philadelphia, PA: Running Press 2009
 ISBN 978-0-7624-3548-7

När nu både den moderna idrotten och filmmediet passerat två sekelskiften, 1900 och 2000 (filmmediet föddes åren 1894-95, alltså strax innan de första moderna Olympiska spelen 1896) finns det anledning att sammanfatta och göra listor över tidernas sportfilmer. Förutom all forskning som under senare tid vuxit fram om sport på film har det kommit två böcker om de 100 bästa sportfilmerna, först *Sports Cinema – 100 Movies: The Best of Hollywood's Athletic Heroes, Losers, Myths, and Misfits*, av Randy Williams (2006), och nu också *The Ultimate Book of Sports movies. Featuring the 100 greatest sports films of all time*, av filmaren och radiosportankaret Ray Didinger (NFL Films, 610-WIP all-sports radio i Philadelphia) och sportradiokommentatorn och sportjournalisten Glen Macnow (610-WIP, *Philadelphia Inquirer* och *Detroit Free Press*).

Det handlar alltså inte om akademiska böcker utan om subjektiva perspektiv på vad som är bra och mindre bra i sportfilmssammanhang. Det innebär för den sakens skull inte att författarna är kunskapslösa eller helt godtyckliga i sina bedömningar, men man får ändå ta dessa listböcker för vad de är: böcker skrivna av yrkesfolk med stor kärlek

till idrott i allmänhet och sportfilm i synnerhet. Man kan också notera att det i båda bokfallen handlar om manliga skribenter – och vi män tycks på ett annat sätt än kvinnor ha en förkärlek, för att inte säga ett tvång, till att göra listor av olika slag. Kanske har det med ett kombinerat behov av kontroll och formellt hierarkiska ordningar att göra, uppenbarligen – och tyvärr – så mycket mer framträdande hos den manliga delen av släktet än den kvinnliga. Författaren Nick Hornby har för övrigt fångat detta könsspecifika syndrom fint i sin vid det här laget klassiska bok från 1992 om sitt liv som fanatisk fotbollssupporter, *Fever Pitch* (*En i laget*, Falun 1997, s. 121-22):

Jag har träffat kvinnor som älskat fotboll och som går och ser ett antal matcher per säsong, men jag har ännu inte träffat någon som skulle resa fram och tillbaka till Plymouth en onsdagskväll. Och jag har träffat kvinnor som älskar musik och som är väl medvetna om skillnaderna mellan Mavis Staples och Shirley Brown, men jag har aldrig träffat en kvinna med en jättelik och ständigt växande och neurotiskt alfabetiserad skivsamling. De tycks alltid ha tappat bort sina skivor eller litat på att någon annan där hemma – en pojkvän, en bror, en som delar lägenheten, vanligtvis en man – ska stå för intressets fysiska detaljer. En man skulle aldrig göra så. (I min grupp av vänner som hejar på Arsenal har jag ibland lagt märke till en lågmäld men märkbar positionstävling: ingen av oss gillar att någon av de andra berättar något om klubben som vi inte redan vet – att någon av reserverna har blivit skadad till exempel, eller en kommande förändring i tröjornas utformning, något livsviktigt av den arten.) Jag menar inte att den analfixerade kvinnan inte existerar, men hon utgör ett försvinnande fåtal jämfört med sin manliga motsvarighet; och även om det finns kvinnor som är fanatiker så är de vanligen inriktade på människor eller också byts föremålen för deras besatthet med jämna mellanrum.

Filmatiseringen av *Fever Pitch* (1997) platsar dock inte på Didinger & Macnows 100-bästalista, vilket förvisso inte är att ägnat att förvåna eftersom den dels domineras av amerikansk film, dels bara innehåller två filmer om ”soccer”: *Bend it Like Beckham* (2002) på plats 49 och *Victory* (1981) på plats 99. Som sagt, det är två amerikanska sportjournalister som skrivit denna bok och bland dem finns vanligtvis ett mycket behärskat intresse för vår variant av fotboll (soccer).

Listan domineras följaktligen av filmer om de stora amerikanska idrottsgrenarna football, baseball, boxning och basket, med ishockey på en god femteplats:

<i>Sport</i>	<i>Antal filmer</i>
American football:	19
Baseball:	19
Boxing:	14
Basket:	9
Hockey:	5
Golf:	4
Track (and field):	4
Horseracing:	3
Soccer (fotboll):	2
Poker:	2
Wrestling:	2
Bobsleigh:	1
Sailing:	1
Autoracing:	1
Australian rules football:	1
Cricket:	1
Pool (biljard):	1
Cycling:	1
Skiing (alpint):	1
Drag racing:	1
Wheelchair rugby:	1
Rugby:	1
Karate:	1
Bowling:	1
Dog sport:	1
Rollerball (fantasy):	1
Rodeo:	1
Chess:	1
SUMMA:	100

En fotnot: Didinger & Macnow har kategoriserat den biografiska filmen om *Jim Thorpe – All American* (1951, plats 37) som både ”football” och ”track and field”, men för att få siffran hundra att gå ihop ämnesmässigt har jag bara listat den under kategorin ”track and field”, eftersom det var inom friidrotten som Thorpe vann sina lagrar; de lagrar han så bittert miste efter succén vid OS 1912 för att sommartid, under skoluppehållet, ha tjänat några extra slantar genom att spela professionell football.

Detta är de 10 högst rankade filmerna i boken:

1. *Rocky* (boxning)
2. *Hoosiers* (basket)

3. *Raging Bull* (boxning)
4. *The Natural* (baseball)
5. *Bull Durham* (baseball)
6. *Slap Shot* (ishockey)
7. *The Longest Yard* (football)
8. *The Hustler* (biljard)
9. *Caddyshack* (golf)
10. *North Dallas Forty* (football)

Alla tio filmerna är från USA. Ja, man får gå till plats 17 för att finna den första icke-nordamerikanska filmen, *Chariots of Fire* (1981). Symtomatiskt nog är också det en engelskspråkig film som inbegriper hjältemodiga amerikanska idrottare, eftersom den – på ett mycket romantiserande sätt – skildrar kampen mellan USA och England på och kring löparbanan i samband med OS 1924 i Paris.

Man kan annars omedelbart och med tillfredsställelse notera att Didinger & Macnow inte diskriminerar komiska filmer, som *Slap Shot*, *The Longest Yard* och *Caddyshack*. Filmer som tar ett satiriskt grepp på idrottsliga aktiviteter är i själva verket vanligt förekommande – det är ju stundom svårt att ta allt som skrivs och försiggår runt tävlingsidrotten och dess utövare på allvar – så det finns heller ingen anledning att förbise filmer som parodierar tävlingsidrott. Så har Didinger & Macnow exempelvis – helt riktigt – med den underbara Bröderna Marx-filmen *Horse Feathers* (1932, plats 69), där Groucho & Co driver hejdlöst med american football och dess status inom universitetsvärlden.

Man kan också notera den mycket låga representationen av filmer om bilracing –förutom *Heart Like a Wheel* (1983, plats 36), som handlar om drag racing, har författarna bara tagit med stjärnspäckade *Grand Prix* (1966, plats 94). Man frågar sig hur de har kunnat missa den uramerikanska stock car-filmen *The Last American Hero* med Jeff Bridges från 1973 – eller för den sakens skull *Days of Thunder* (1990) med Tom Cruise, en onekligen spännande och välberättad racingfilm även det.

Att de satt *Rocky* på plats nr 1 – före till exempel mästerverket *Raging Bull* (*Tjuren från Bronx*)! – är för mig obegripligt. Visst, *Rocky* ska finnas med på en 100-bästalista, men den är helt byggd på stereotyper och som boxningsfilm betraktad är den (de fina matchscenerna undantaget) medioker och direkt löjlig – de lyckas till och med, helt allvarligt, att få en maffiatorped, huvudpersonen Rocky, att framstå som världens snällaste och goaste kille. Poängen med *Rocky* och dess makalösa succé är med andra ord att filmmakarna lyckades trycka på alla rätta knapparna för mytiskt och effektivt berättande som finns. Det är i och för sig beundransvärt och inte att förakta (Steven Spielberg är exempelvis en mästare på detta), men det gör inte *Rocky* till en framstående sportfilm, enligt min mening.

Vad ska man då säga om att endast två filmer om fotboll (soccer) kommit med på listan? Att *Bend it Like Beckham* finns med är ofrånkomligt, eftersom den, på samma sätt som *Rocky*, blev ett populärkulturellt fenomen och fått många tjejer runt om i världen att börja spela fotboll – och i USA är soccer speciellt populär bland tjejer. *Victory* är en rakt igenom hypermaskulin och inte minst stjärnspäckad amerikansk produktion (i regi av John Huston) som knyter an till andra världskriget och riktigt manligt hjälteskap. Den passar alltså bra in i det allmänna mönstret av utvalda filmer. Som fotbollsfilm betraktad är dock *Victory* synnerligen medelmåttig, för att inte säga usel. Rent idrottsligt hade det var mycket mer befogat att ta med en (inte bara av Didinger & Macnow) märkligt negligerad engelsk fotbollsfilm från 1995, *When Saturday Comes*. Andra fotbollsfilmer som det inte vore orimligt att ha med på listan är *Gregory's Girl* (1981), *Fotboll för Buddha* (*Phörpa / The Cup*, 1999) *Goal!* (2005) och *The Miracle of Bern* (2005) om VM 1954. Andra fotbollsfilmer som kan nämnas i sammanhanget är *A Shot at Glory* (2000) med Robert Duvall som tränare för ett skotskt fotbollslag, *Den magiska bollen* (*Le Ballon d'or*, Frankrike/Guinea 1993), *The Miracle Match/ The Game of Their Lives* (2005), om USA:s 1–0-seger över England vid VM i Brasilien 1950, och *Gracie* (2007), som handlar om femtonåriga Gracie som slåss för en plats i pojkarnas fotbollslag för att uppfylla sin tragiskt omkomne brors högsta dröm. Nej, Didinger & Macnow är inte intresserade av soccer, det är helt klart.

I stället för dessa och andra tänkbara filmer, exempelvis *Somebody Up There Likes Me* (1956) och *Personal Best* (1982), finns det på Didinger & Macnows 100-bästalista en film om utställningstävling för hundar, *Best in Show* (2000, plats 86), samt två filmer om poker och en om schack. Hundrullen är förvisso satirisk, och de två pokerfilmerna – *The Cincinnati Kid* (1965, plats 76) och *Rounders* (1998, plats 48) – alldeles utmärkta, men hundutställning, poker och schack – är det att betrakta som sport, som tävlingsidrott? Det kan sannerligen diskuteras. Ett mer underliggande motiv för att ta med dessa filmer är förmodligen för att de på olika sätt tematiserar maskulinitet i en tävlingskontext – det är väl också därför som poker nu blivit en integrerad del av dagspressens extremt maskulint dominerade sportsidor. Å andra sidan handlar *Rollerball* (1975, plats 63) om en ren fantasisport, men den säger väldigt mycket och väldigt mycket obehagligt om den tilltagande kommersialiseringen och brutaliseringen av amerikansk (lag)sport och det amerikanska samhället under 1970-talet.

Sammantaget är detta ändå en mycket läsvärd och njutbar bok. Didinger & Macnow skriver precis så bra och underfundigt som man förväntar sig av amerikanska sportjournalister. Dessutom finns ett förord av ingen mindre än Gene Hackman, som varit med i flera sportfilmer – bland annat har han huvudrollen som baskettränare i filmen på plats 2, *Hoosiers* (1986). Didinger & Macnow har också med betydligt mycket mer i sin 352 sidor tjocka bok – med dubbla spalter text på varje sida plus massor av fotografier – än de 100 bästa filmerna. Här finns nämligen

också kompletterande kortlistor med utfyllande texter som "The All-Time Movie Baseball Team", "Athletes Who Could Act", "Family Movie Night", "Lost Treasures", "Guilty Pleasures", samt intervjuer med bland annat Dennis Quaid, liksom Hackman flitigt förekommande i sportfilmer. Det gör att Didinger & Macnow säkert omtalar det dubbla antalet sportfilmer i sin bok, alltså runt 200 stycken.

Inte minst allt extramaterial gör detta till en något bättre bok än Randy Williams, men för den som gillar sportfilm rekommenderas båda böckerna. Då har man garanterat fyllig läsning om de allra flesta av tidernas bästa och mest betydelsefulla sportfilmer, samt även om de mindre lyckade. Dessutom kan man ju jämföra sina egna filmpreferenser med de som framkommer i respektive bok, samt jämföra de båda böckerna sinsemellan. Gör man det så framkommer bland annat att Randy Williams har med Leni Riefenstahls Nazi-anstuckna men i estetisk och berättarteknisk bemärkelse oerhört betydelsefulla Berlin-OS-dokumentär *Olympia* från 1938 på plats nr 6, medan den inte platsar alls hos Didinger & Macnow! Å andra sidan värdesätter Didinger & Macnow den fina filmen om norskfödde *Knute Rockne All American* (1940) betydligt högre (plats 27) än vad Williams gör (plats 98). För den som är intressad av sport på film finns det alltså anledning att ha båda böckerna för bästa möjliga täckning på området.

© Peter Dahlén 2010.

 Hitta bästa pris på boken hos Prispallen.se

 Kjøp boken fra Capris.no

 Sammenlign priser på bogen hos Pensum.dk

 Buy this book from Amazon.co.uk

 Buy this book from Amazon.com